

Олена Маленко

м. Харків

МОВНЕ СЬОГОДЕННЯ. КОМУНІКАЦІЯ.

ТЕНДЕНЦІЇ І ВИКЛИКИ ЧАСУ

Виклики мовного впорядкування:

- **лексичний склад української мови**
(експансія іномовних запозичень;
пуризми);
- **стилістика**
(уникнення кальок, русизмів);
- **орфографія**
(варіативність правописних норм,
неуніфіковане відтворення
іномовних запозичень);
- **фемінітиви.**

Стан сучасного лексичного впорядкування української мови

Тенденції

- **Стрімка експансія новітніх іномовних запозичень**
(активні лексико-семантичні джерела: мова інформаційних технологій, освіти, культури, музики, спорту, мистецтва, дозвілля, моди, кулінарії).
- **Заміна звичних українських слів новими іномовними синонімами** (міжмовна синонімія).
- **Видові розгалуження родових понять як механізм розширення актуального лексикону**

Сфери активного входження запозичень

- **Інформаційні технології, сайти, мережі:**

інтернет, ютуб, фейсбук, інстаграм, гугл (гуглити), вікі, вайбер, телеграм, вацап, андроїд;

інтерфейс, сервер, вебпортал, сайт, вебсайт, вебкаталог, вебмайстер, веббраузер,

блог, блогер, чат (чатитися), геймер, хакер (хакерський), хештег, к'юар-код (QR-код; зак'юаритись), онлайн (онлайновий), офлайн (офлайновий).

- **Назви систем для дистанційного навчання:**

Zoom (зум, зумитися, зазумлений);

Meet (міт, мітитись, замітитись);

Moodle (мудл, мудлак, мудлистий, мудлувати).

Сфери активного входження запозичень

- **Освіта, освітні технології, професійні терміни, методи:**

інтерактив, геймофікація, едьютейнмент,
коучинг, коуч, тьютор, ментор, фасилітатор,
стейкхолдер (роботодавець);

брейнстормінг, фішбоун, клоузтест, сенкан,
афірмація, сторителінг, воркшоп, лепбук, фанфік,
кроссенс, буктрейлер, кластер-метод.

- **Соціальний та виробничий контекст:**

гендер, мобінг (цькування на роботі),
булінг, сексизм, харасмент.

Сфери активного входження запозичень

- **Мода:** легінси, сліми, тренч, принт, парка, лофери, мюлі, снуд, свінгер, бомбер та ін.
- **Фізична культура:** бодібілдинг, фейсбілдинг, воркаут, паркур.
- **Живопис:** бодіарт, мурал.
- **Реклама, бізнес:** крафтовий, кешбег, транш, тендер.
- **Медіа:** фейк (фейковий), лайфхак, фріки, франшиза, хейп, хейтер.

Дозвілля (ручні техніки):

скрапбукінг (ручне оформлення листівок або альбомів);
квілінг (скручування паперових смужок для аплікацій);
фелтінг (повстяне валяння); **печворк** (клаптеве шиття);
карвінг (прикраси з овочів та фруктів).

Міжмовна синонімія. Перевага запозичень

- **бренд** (торговий знак),
- **тренд** (тенденція),
- **меседж** (послання),
- **паркінг** (стоянка),
- **пролонгація** (подовження),
- **принт** (малюнок, зображення),
- **постити** (публікувати в інтернеті),
- **пост** (публікація повідомлення),
- **тюнінг** (зовнішнє й внутрішнє оновлення автомобіля, його видозміна),
- **дедлайн** (кінцевий термін);
- **івент** (захід, подія);
- **фідбек** (зворотний зв'язок);
- **мітінг-рум** (кімната для зустрічей);
- **імплементация** (впровадження);
- **локація** (простір);

Міжмовна синонімія. Перевага запозичень

- **мікс** (суміш),
- **дилер, мерчендайзер** (представник фірми),
- **іміджмейкер** (стиліст),
- **тендер** (грошовий конкурс),
- **грант** (одноразова грошова стипендія),
- **бонус** (винагорода),
- **тренінг** (навчання),
- **валідність** (відповідність),
валідний (дійсний, відповідний),
- **рефлексія** (осмислення, зосередженість),
- **моніторинг** (відстеження);
- **хіпстер** (стиляга);
- **челенж** (виклик).

Когнітивний дисонанс

- Стан дискомфорту й психологічної напруги людини, що виникає в її прагненні узгодити власні думки та дії з позицією іншої людини в процесі комунікації.
- Спричинений когнітивними факторами:
різні концептуальні картини світу, різні ціннісні парадигми, культурно-ментальні коди
різний поняттєвий і лексичний склад.

ДИСКУРСИВНІ СИТУАЦІЇ КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ

РОЗБІЖНІСТЬ ЛЕКСИЧНОГО РЕСУРСУ МОВЦІВ

- Дедлайн пролонгації траншу залежав від дати останнього посту про цей тендер, але, на жаль, відмоніторити цей меседж в онлайн-режимі було складно. До того ж не йшлося про кешбек (він виявився фейком).
- Кінцевий термін отримання грошової позики залежав від дати останньої публікації про угоду, але, на жаль, відстежити цю інформацію в синхронному режимі було складно. До того ж не йшлося про часткове повернення грошей (це виявилось оманом).

РОЗБІЖНІСТЬ ПОНЯТТЄВОГО РЕСУРСУ МОВЦІВ

- Для участі в змаганнях з **воркауту, паркуру й стрітболу** треба знайти в **мікроблогах** відповідний **хештег** й отримати повну інформацію.
- Майданчик **плейбек-театру** містив окрім **інтерактивних локацій** ще й затишний **фуд-корт** від відомих **брендів фаст-фуду**.
- Технології **кластер-методик**, зокрема **фішбоун** і **кросенс**, а також інтенсивного **інтерактиву** (**воркшоп, брейнстормінг, кейс**) потребують обов'язкової **рефлексії**, очікуваного **фідбеку**.

Розширення комунікативного функціоналу видових назв

Сліпони

КЕДИ (родова назва)

Конверси

Снікери

КАВА (родова назва)

ЕСПРЕСО АМЕРИКАНО ЛУНГО РИСТРЕТО
МОКАЧИНО МАКІАТО КАПУЧИНО ЛАТЕ

ДЖИНСИ (родова назва)

сліми скінні джегінси бойфренди

ТЕЛЕФОН (родова назва)

смартфон айфон айпад

Мовний пуризм

- **Заміна іномовних запозичень власними, семантично мотивованими лексемами. Зазвичай це штучні слова, не активовані в мовленні:**

• ліфт – дрогохид міжповерховий;	пазли – складанка;
• футбол – копаний м'яч;	пилосос – порохотяг,
• баскетбол – кошиківка;	парасолька – розчепірка,
• аеропорт – летовище;	лайк – вподобайчик,
• вертоліт (гелікоптер) – гвинтокрил;	смайл – посміхайчик,
• журналіст – новинкар,	коктейль – збовтень,
• автобіографія – самопис;	поняття – тямка,
• автограф – власнопис,	параграф – підрозділок.

Уникнення кальок з російської мови

- *робити пропуск* (ставити пробіл);
- *зокрема; серед них* (у тому числі): Ця проблема цікавила багатьох лінгвістів, зокрема й науковців нашого університету;
- *трапляється* (зустрічається): у роботі трапляються огріхи;
- *переважно, здебільшого, зазвичай* (як правило);
- *імовірно, що; припускають, що* (не виключено, що);
- *вкладка* (вкладиш);
- *адресований, призначений* (розрахований на);
- *загалом* (у цілому);
- *зі свого боку, у відповідь* (у свою чергу).

- **Уникнення безособових дієслів у діловому й науковому мовленні:**
- **тлумачимо** (замість тлумачиться як);
- **називаємо** (замість називається);
- **маємо на увазі** (замість мається на увазі);
- **розуміємо** (замість розуміється як).
- **Заміна безособових моделей на *—но, —то* особовими дієслівними:**
- **ухвалив/ла** (замість ухвалено); **створив/ла** (замість створено);
- **започаткував/ла** (замість започатковано);
- **реалізував/ла** (замість реалізовано).

Фемінітиви в сучасній українській мові

- **Фемінітиви** - слова жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду, що належать до всіх людей незалежно від їхньої статі:
- авторка, агентка, викладачка (викладавчиня), гінекологиня, депутатка, дизайнерка, директорка, докторка, експертка, журналістка, завідувачка, кандидатка, колегиня, лекторка, лідерка, лікарка, міністерка, організаторка, педагогиня, поетка, професорка, президентка, прем'єрка, посадовиця, продавчиня, спортсменка, фармацевтка, фотографиня.
- Фемінітивами не можна замінювати номенклатурні назви професій, посад і звань в офіційних контекстах:

доктор (кандидат) історичних наук, міністр освіти, президент, завідувач кафедри, директор школи, викладач/учитель (запис у дипломі).

Проблемні ситуації правопису

- **Неузгодженість у написанні складних власних назв у ЗМІ (порушення орфографічних норм українського правопису):**

Національний фонд підтримки демократії;

Національний Фонд Підтримки Демократії.

- **Неуніфіковане орфографічне (графічне, фонетичне) відтворення новітніх запозичень:**

мерчендайзер – мерчандайзер; лашмейкер – лешмейкер;

бодібілдинг – бодибілдинг, сторителінг – сторітеллінг.

Розбіжність у відтворенні власних назв (антропонімів і топонімів)

Фро^ийд – Фре^ийд

Ха^ийдеггер – Га^ийдеггер

Хельс^иінкі – Гельс^иінкі – Гельс^иинки

Уживання літери Г

Ге^ите – Ге^ите

Гданськ і Ге^иданськ

Гібралтар і Ге^ибралтар

Га^ирібальді й Ге^ирібальді

ге^индер – ге^индер; слен^иг – слен^иг; жар^игон – жар^игон

Варіативне написання слів (за правописом)

- 1. Люб^ові, ос^ені, сол^і, кров^і, Рус^і, незалежност^і, гідност^і, чест^і – любови, осени, соли, крови, Руси, незалежност^и, гідност^и, чест^и.
- 2. Ірод, індик – Ирод, индик.
- 3. Відмінювання прізвищ на –ін (-їн); -ин: Ільїну – Ільїнові; Гагаріну – Гагарінові, Гришину – Гришинові.
- 4. Відмінювання назв міст (-а; -у): Амстердама (-у), Парижа (-у), Лондона (-у), Берліна (-у), Мадрида (-у), Гомеля (-у).
- 5. Дифтонги: аудиторія – авдиторія; аудієнція – авдієнція; лауреат – лавреат; пауза – павза; фауна – фавна. Вітгенштейн – Вітгенштайн. Фрейд – Фройд.
- 6. Передача сполучення ТН у словах грецького походження:
Афіни – Атени; міф – міт; міфологія – мітологія; кафедра – катедра; ефір – етер; Борисфен – Бористен; Демосфен – Демостен.
- 8. Варіантні закінчення: озеру – озерові;
варіантні префікси: архимандрит, архімандрит: архиєрей – архієрей.

Вирішення мовних проблем залежить як від суспільства, так і самих мовців. Головне, щоб ми розуміли стан і природу мовних реалій сьогодення й робили ставку на стилістично **грамотне, сучасне та **перспективне** українське слово.**

• ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!